

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O STANOVNIŠTVU I RAZVOJU

Kairo, 5-13. rujna 1994. godine

UVOD

Međunarodna konferencija o stanovištvu i razvoju ustanovljena je od strane Ekonomskog i Socijalnog Vijeća Ujedinjenih naroda (ECO-SOC) Rezolucijom 91 iz 1989. godine.

Za pripremu sudjelovanja Republike Hrvatske na Međunarodnoj konferenciji o stanovištvu i razvoju Vlada RH imenovala je Nacionalni odbor. Nacionalni je odbor izradio Nacionalno izvješće koje je usvojeno od Vlade RH u kojem je prikazana demografska slika Republike Hrvatske temeljem koje su utvrđene smjernice za sudjelovanje u radu pripremnih komiteta i Međunarodne konferencije o stanovištvu i razvoju.

U radu Međunarodne konferencije o stanovištvu i razvoju u Kairu od 5. do 13. rujna 1994. sudjelovalo je 179 državnih delegacija i predstavnici mnogobrojnih nevladinih organizacija, predstavnici programa, agencija i komisija UN. Rad Konferencije pratilo je više od 3.000 novinara.

Rad se Konferencije odvijao u Plenarnoj skupštini i Glavnom komitetu. U Plenarnoj skupštini govorili su šefovi delegacija i predstavnici međunarodnih organizacija. U Glavnom komitetu usaglašavali su se neusaglašeni dijelovi Nacrta Programa akcije ICPD. Gotovo svaki dan su se, pored toga, neformalno sastajale različite regionalne ili interesne grupacije delegacija kako bi dogovorile zajedničke nastupe prema pojedinim temama. Delegacija Republike Hrvatske sudjelovala je u sastancima zemalja u tranziciji te povremeno u sastancima za usaglašavanje pojedinih poglavlja.

Tijekom svečanog otvaranja Konferenciji se obratio Glavni tajnik UN Boutros Boutros Ghali te predsjednik Egipta Mohamed Hosni Mubarak, koji je izabran za predsjednika Konferencije. Nakon svečanog otvorenja usvojena su pravila postupka, dnevni red i pravila o organizaciji rada Konferencije prema kojima je ustanovljen Glavni komitet. Potom se pristupilo izboru podpredsjednika Konferencije prema prijedlozima utvrđenim na pripremnim sastancima regionalnih grupa.

Šef hrvatske delegacije, potpredsjednik Vlade RH dr. Kostović, održao je govor u utorak 6. rujna. On je prikazao situaciju u Hrvatskoj i njezine probleme u području stanovištva i razvoja. Govor dr. Kostovića naišao je na dobar prijem i interes. Istaknuto je da se Republika Hrvatska zalaže za jačanje svih mehanizama međunarodne zajednice za očuvanje svjetskog mira koji je osnovni preduvjet za dobrobit svakog čovjeka i razvoj društva. Potom je ukazano da Republika Hrvatska snosi ne-srazmjern teret izbjegličke i prognaničke krize u svijetu, da zbrinjava 379.908 izbjeglica i prognanika koji svakodnevno trebaju pomoć u hrani, zdravstvenoj zaštiti i smještaju, a daljnja odgoda rješenja za Bosnu i Hercegovinu i okupirana područja Hrvatske svakodnevno ovu brojku povećavaju.

Osnovni zadatak delegacija u Glavnom komitetu bio je usaglašavanje svih spornih dijelova Nacrta Programa akcije Konferencije o stanovištvu i razvoju. Raspravljani su samo oni dijelovi dokumenata koji su ostali neusaglašeni nakon sastanka Trećeg pripremnog komiteta, koji su u tu svrhu ostavljeni u tzv. zagradama, te preambula i principi kao poglavlja koja nisu raspravljana na trećem pripremnom komitetu.

OSNOVNI DOKUMENT KONFERENCIJE

Dokument: *Program akcije Ujedinjenih naroda: Međunarodna konferencija o stanovištvu i razvoju* izložen je na 115 stranica, a podijeljen je na 16 poglavlja koja ćemo ovdje kratko prikazati.

Poglavlje I: Preambula

U preambuli se navodi da se Međunarodna konferencija o stanovištvu i razvoju događa u ključnom trenutku povijesti međunarodne suradnje. Ističe se da svjetska zajednica nije nikad do sada imala toliko izvora, znanja i tehnologije na raspolaganju, koja bi mogla, pravilno usmjerena, dovesti do samopodrživog (sustained) ekonomskog rasta i samopodrživog raz-

voja. Njihova upotreba u navedene svrhe limitirana je političkim i ekonomskim preprekama na nacionalnim i međunarodnim razinama.

Ističe se da su širom svijeta mnogi od osnovnih izvora nužni za preživljavanje budućih generacija iskorišteni te da se nastavlja uništavanje okoliša kroz neograničenu proizvodnju i potrošnju, nezabilježen porast stanovništva, širenje i održavanje siromaštva i socijalne i ekonomske nejednakosti. Ekološki problemi, kao globalna promjena klime i drugi uzrokovani neograničenom proizvodnjom i potrošnjom, ugrožavaju dobrobit budućih generacija. Ocjenjuje se da je sadašnji broj stanovnika svijeta 5.6 milijardi. On raste svake godine za 86 milijuna. Tijekom preostalih šest godina do kraja stoljeća kroz svjesne akcije ili njihovo puštanje odlučit će se o budućoj demografskoj slici svijeta. Ujedinjeni narodi sačinili su nisku, srednju i visoku projekciju rasta stanovništva za dolazećih 20 godina. Prema niskoj procjeni ona iznosi 7.1 milijardu ljudi, prema srednjoj 7.5 milijardi ljudi, a prema visokoj 7.8 milijardi ljudi. Razlika od 720 milijuna u razdoblju od 20 godina veća je od sadašnjeg stanovništva afričkog kontinenta. Dalje u budućnosti projekcije rasta su još značajnije, te za 2050. godinu visoka projekcija iznosi 11.9 milijardi ljudi. Pretpostavlja se da bi implementacija ciljeva i strategije za budućih 20 godina prema Planu akcije ICPD rezultirala u porastu stanovništva svijeta na razini srednje procjene. Ističe se da će u narednih 20 godina doći do pojačane urbanizacije stanovništva (sada 45% stanovništva živi u urbanim područjima, a do 2050. godine taj će se udio povećati na 56%) i nastavljanja visoke razine migracije među zemljama.

Međunarodna konferencija o stanovništvu i razvoju po prvi je puta u međusobno zavisni odnos dovela populacijsku politiku i razvoj, odnosno vrlo visoko je postavila pitanja populacijske politike u procesu razvoja. ICPD nije izoliran događaj. Konferencija je jedna od spojena u procesu započetom još 1990. godine s ciljem restrukturiranja glavnih globalnih ciljeva Ujedinjenih naroda u odnosu na goruće probleme razvoja. Stoga su rezultati Konferencije već u samoj preambuli postavljeni u kontekst već dovršenih i budućih konferencija na temu socijalnih i humanitarnih aspekata razvoja. Glavni od njih su tzv. Svjetski ekološki summit (Earth Summit, Rio de Janeiro 1992), Svjetska

konferencija o ljudskim pravima (Worlds Conference on Human Rights, Beč 1993), te Socijalni summit (Social Summit, Copenhagen 1995) i Četvrta konferencija o ženama (Fourth Conference on Women, Peking 1995).

Predloženi program akcije daje integralni okvir koji bi trebao poboljšati kvalitetu života sadašnjeg stanovništva i budućih generacija. Preporuke za akciju sačinjene su u duhu konsenzusa i međunarodne suradnje uz određenje da je formulacija i implementacija demografske politike odgovornost svake pojedine zemlje. Pri tome je potrebno uzimati u obzir ekonomske, socijalne i prirodne razlike u svakoj zemlji.

Posebno se ističe da Međunarodna konferencija o stanovništvu i razvoju ne ustanovljuje niti jedno novo međunarodno ljudsko pravo, već potvrđuje primjenu svih dosada priznatih standarda zaštite ljudskih prava u svim aspektima nacionalnih demografskih politika i programa.

Preambulom je također utvrđeno da se Programom akcije nastojalo stvoriti sustavni okvir za akcije namijenjene poboljšanju uvjeta života za sadašnje i, još više, buduće generacije, kojima će prenapučen svijet drastično i tragično suziti mogućnost opstanka. U stvaranju Programa zemlje članice su se rukovodile svim postojećim razlikama današnjeg svijeta, uvažavajući ekonomske, socijalne, kulturne, vjerske, filozofske i druge različitosti naroda, svijeta i čovjeka pojedinca. Time je dokument već u svom uvodu stvorio pretpostavke koje su omogućile neuobičajeno visoki stupanj suglasja.

Poglavlje II: Principi

Principi su raspravljani i usaglašavani na samoj Konferenciji u Kairu. Usvojeno je 15 principa u kojima se referiraju određena područja ljudskih prava koja su relevantna za kontekst Konferencije. U ovom poglavlju potvrđuju se osnovna ljudska prava inače prisutna u dokumentima Ujedinjenih nacija te drugim svjetski poznatim dokumentima.

Prije samih principa uvodno se određuje da "Implementacija preporuka sadržanih u Programu akcije suvereno je pravo svake zemlje u skladu s nacionalnim zakonima i razvojnim prioritetima, uz puno uvažavanje različitih religioznih i etičkih vrijednosti i kulturnog na-

rodnog nasljeđa u sukladnosti sa univerzalno poznatim međunarodnim ljudskim pravima".

Navedena formulacija je osnovni kompromis i izraz najšireg mogućeg konsenzusa u prihvatanju Programa akcije ICPD. Ova formulacija učinila je Program pravno neobavezujućim i dopustila da on nema direktne i obavezujuće implikacije na nacionalna zakonodavstva. Tako je odlučivanje o implementaciji Programa Akcije jasno utvrđeno kao suvereno pravo svake države.

Ovdje nećemo navoditi same te principe, jer su oni dobro poznati ili su razrađeni u drugim poglavljima.

Poglavlje III:

Međuzavisnost stanovništva, samopodrživ ekonomskog razvoja (sustained economic growth), samopodrživ razvoja (sustainable development)

U ovom poglavlju obrađuju se problemi integriranja demografskih i razvojnih strategija stanovništva, samopodrživ ekonomskog razvoja i siromaštva, stanovništva i okoliša.

Glede integriranja demografskih i razvojnih strategija zaključuje se da na međunarodnoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini demografska pitanja trebaju biti uklopljena u sve programe samopodrživog razvoja. Vlade pozivaju na razvijanje institucionalnog mehanizma koji će osigurati periodično praćenje rezultata ovih programa za postizanje samopodrživog razvoja i više kvalitete života za sve ljude. Vlade se pozivaju da smanje i eliminiraju nekontrolirane obrasce proizvodnje i potrošnje i promoviraju odgovarajuću demografsku politiku.

U sekciji, Stanovništvo, samopodrživ ekonomski razvoj i siromaštvo, upućuje se na investiranje u ljudske resurse i garantiranje osnovnih ljudskih prava. Cilj je podignuti kvalitetu života za sve ljude kroz odgovarajuće demografske i razvojne politike i programe usmjerene nadvladavanju siromaštva, samopodrživom ekonomskom razvoju u kontekstu samopodrživog razvoja i samopodrživih oblika potrošnje i proizvodnje. Cilj je, također, eliminacija socijalne, kulturne, političke i ekonomske diskriminacije žena kao jedne od pretpostavki za iskorjenjenje siromaštva.

Sekcija posvećena stanovništvu i okolištu, zasnivajući se na Agendu 21, istaknula je po-

trebu redukcije neograničene proizvodnje i potrošnje kao i negativnih utjecaja demografskih faktora na okoliš kako bi se osigurala sve potrebe sadašnje generacije bez onemogućavanja budućih generacija.

Poglavlje IV:

Ravnopravnost spolova, jačanje položaja žene

Poglavlje obrađuje tri grupe problema: rješavanje problema i unapređenja položaja žene u društvu, suodgovornost i participaciju muškarca i položaj ženskog djeteta.

Ravnopravnost spolova i jačanje položaja žena kroz poboljšanje njenog političkog, socijalnog, ekonomskog i zdravstvenog statusa važno je samo po sebi, te je osnova za postizanje samopodrživog ekonomskog razvoja i sustavne populacijske politike. Obrazovanje je jedan od najznačajnijih sredstava za jačanje položaja žena. Procjenjuje se da je danas u svijetu registrirano 960 milijuna nepismenih ljudi od čega su dvije trećine žene, oko 130 milijuna djece ne pohađa osnovnu školu od čega su 70% ženska djeca. Vlade se pozivaju na poduzimanje mjera za uklanjanje neravnopravnosti između muškaraca i žena i za usklađivanje obiteljskih obveza žena s obvezama vezanim uz zaposlenje. Dokument predviđa čitav niz konkretnih akcija i mjera kako bi se ojačao proces unapređenja položaja žena kao jedne od osnovnih poluga razvoja.

U ovom se poglavlju posebno ističe potreba zaštite ženskog djeteta na način da se uklone svi oblici diskriminacije vezani uz spol koji se javljaju u najranijoj dobi u vidu preferiranja sinova, što rezultira infanticidom ženskog djeteta, te prenatalnim izborom spola. Vlade se pozivaju da poduzmu potrebne mjere kako bi spriječile prenatalnu selekciju spola, infanticid, trgovinu ženskom djecom i njihovim korištenjem za prostituciju i pornografiju, te praksu genitalnog obrezivanja tamo gdje ona postoji.

Utvrđuje se da je za postizavanje ravnopravnosti spolova ključna odgovornost i sudjelovanje muškaraca, te se pozivaju vlade da promoviraju jednaku participaciju muškaraca i žena u obiteljskom životu, planiranju obitelji, podizanju djece i kućnim poslovima, kroz obrazovne programe i zakonske propise.

Na prijedlog hrvatske delegacije na Trećem pripremnom komitetu uvrđen je i paragraf (4.10) kojim se pozivaju države da osude siste-

matsku praksu silovanja, svih oblika nehumanih i ponižavajućih postupaka prema ženama, kao instrumenata rata i etničkog čišćenja, te da sve pruže svu moguću pomoć žrtvama takvog nasilja.

Poglavlje V: Obitelj, njezina uloga, prava, sastav i struktura

U ovom poglavlju polazi se od tvrdnje da je obitelj osnovna jedinica društva koja je ovlaštena na posebnu zaštitu i podršku. Dokument ne utvrđuje jednoznačnu definiciju obitelji već polazi od činjenice da u svijetu postoje različiti oblici obitelji u različitim socijalnim, kulturnim, pravnim i političkim sistemima. Utvrđuje se da proces brze demografske i socijalno-ekonomske promjene u svijetu utječe na formiranje obitelji i obiteljski život, te se odražava na strukturu obitelji, kao i da se sve više žena širom svijeta uključuje u plaćeni rad izvan kuće. Pozivaju se Vlade na poduzimanje socijalno-ekonomskih mjera podrške obitelji za punopravni razvoj svih njezinih članova. U razradi aktivnosti koje bi trebalo poduzeti pozivaju se vlade na posebnu brigu za obitelji koje su ugrožene ratom, nasiljem, etničkom diskriminacijom i siromaštvom, kao i o obiteljima koje se sastoje od jednog roditelja, te djeci bez roditelja.

Poglavlje VI: Rast i struktura stanovništva

U ovom se poglavlju razrađuju problemi nataliteta, mortaliteta i stope prirodnog prirasta sa posebnim osvrtom na djecu i mlade, te na staro stanovništvo i izvorno (indigenous, domorodačko) stanovništvo.

Utvrđuje se da je stopa rasta svjetskog stanovništva visoka u apsolutnim brojevima, te da ona trenutno iznosi više od 90 milijuna osoba godišnje. Za dosadašnji prirodni rast stanovništva navodi se da je trebalo 123 godine kako bi se stanovništvo svijeta povećalo s 1 na 2 milijarde, 33 godine za daljnju milijardu, 14 godina za daljnju milijardu i 13 za još jednu. Trenutno se odvija porast sa pete milijarde na šestu milijardu za koji se očekuje da će trebati 11 godina i koji će biti završen do 1998. godine. Svjetska populacija raste stopom od 1.7% godišnje u razdoblju od 1985-1990. godine, ali se uz implementaciju predloženog plana akcije očekuje njezino smanjenje na 1.0% godišnje za razdoblje od 2020-2025. Razlike na nacional-

nim razinama su značajne, te tako stopa fertiliteta u Ruandi iznosi 8.5 djece po ženi, u Italiji ona iznosi 1.3, a u Hrvatskoj 1.5 djece. S jedne strane, većina zemalja svijeta nastoji smanjiti stopu porasta stanovništva, a s druge strane, poglavito europske zemlje, bilježe stopu prirasta manju od 1.0% godišnje. Pri ovoj bi stopi stanovništvu Europe trebalo 380 godina da se udvostruči.

Demografska situacija u Republici Hrvatskoj, kako je utvrđena u Nacionalnom izvješću, ukazuje na negativnu stopu prirodnog prirasta odnosno proces depopulacije stanovništva, na koji će biti potrebno djelovati mjerama aktivne demografske politike.

Program predviđa čitav niz mjera i aktivnosti usmjerenih na poboljšanje položaja posebno ugroženih ili podređenih kategorija stanovništva. Poziva na posebnu pažnju mladima, posebno adolescentima, i utvrđuju mjere za očuvanje njihovog zdravlja, posebno obrazovanje i podršku. U Program su ugrađeni mnogi instrumenti Konvencije o pravima djeteta.

Poglavlje VII: Reproduktivna prava i reproduktivno zdravlje

Osnovne teme obrađene u ovom poglavlju su reproduktivna prava, reproduktivno zdravlje, planiranje obitelji, seksualno prenosive bolesti, ljudska seksualnost i odnosi među spolovima te adolescenti. Ovo je poglavlje većim dijelom ostalo neusaglašeno na prethodnim pripremnim komitetima te je bilo predmet naj-suptilnije i najveće rasprave koja se o svim spornim definicijama nastavila u Kairu. U raspravi su se održavali različiti religiozni, kulturni i konceptualni stavovi o sadržajima ovih termina koji su ključni za određenje nacionalnih populacijskih politika. Nosioci suprotstavljenih strana okupili su se s jedne strane oko Vatikana (Honduras, Ekvador, Malta, Guatemala, El Salvador, Costa Rica), a sa druge strane oko SAD (Europska Unija, Kanada, nordijske zemlje, Australija).

U samoj raspravi, koja je na trenutke izgledala bezizlazna, obje su suprotstavljene strane pokazale spremnost za kompromisna rješenja koja su definirana uz pomoć eksperata Svjetske zdravstvene organizacije. Zaključne formulacije, koje su u najvećoj mogućoj mjeri izrazile kompromis, prihvaćene su od strane velikog broja delegacija, uz određene rezerve

pojedinih država. Definicije reproduktivnog zdravlja i reproduktivne zdravstvene zaštite povezuju se s reproduktivnim pravima utvrđenim u nacionalnim zakonima i međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima. Navedena prava se zasnivaju na prepoznavanju osnovnog prava svih parova i pojedinaca da slobodno i odgovorno odluče o broju, razmaku između svoje djece, kao i njihovu pravo na informaciju i sredstva koja im to omogućuju. Reproductivno zdravlje (reproductive health) je definirano kao stanje potpune fizičke, psihičke i socijalne dobrobiti, a ne samo kao odsustvo bolesti u svezi funkcioniranja reproduktivnog sistema. Reproductivno zdravlje implicira mogućnost zadovoljavajućeg i sigurnog seksualnog života, kao i sposobnost za reprodukciju uz slobodan izbor kada i kako često. Reproductivna zdravstvena zaštita (reproductive health care) određena je kao skup metoda, tehnika i servisa koji doprinose reproductivnom zdravlju i dobrobiti kroz prevenciju i rješavanje problema u svezi reproductivnog zdravlja. U aktivnostima koje se predlažu pozivaju se vlade da do 2015. godine kroz primarnu zdravstvenu zaštitu osiguraju i zaštitu reproductivnog zdravlja. Reproductivna zdravstvena zaštita na razini primarne zdravstvene zaštite trebala bi obuhvatiti: planiranje obitelji, informacije, obrazovanje, servis za komunikaciju, obrazovanje i servis za prenatalnu zaštitu, siguran porod, postnatalnu skrb, posebno dojenje djeteta, zdravstvenu zaštitu majke i djeteta, prevenciju i odgovarajući tretman neplodnosti, abortus kako je određen u paragrafu 8.25, uključujući prevenciju abortusa i uređenje posljedica abortusa, tretman infekcija reproductivnog trakta, seksualno prenosne bolesti i druga zdravstvena stanja vezana uz reprodukciju i informaciju, obrazovanje i savjetovanje koje je odgovarajuće u ljudskoj seksualnosti, reproductivnom zdravlju i odgovornom roditeljstvu.

Poglavlje VIII:

Zdravlje, pobol i smrtnost

Osnovne teme ovog poglavlja su: primarna zdravstvena zaštita i zdravstveni sektor, smrtnost dojenčadi i djece, zdravlje žena i sigurno majčinstvo, HIV infekcija i AIDS. U podsekciji Zdravlje žena i sigurno majčinstvo nalazi se i paragraf 8.25 koji govori o abortusu i koji je izazvao najveće rasprave kako prije tako i na samoj Konferenciji. Zaključna formulacija

ovog stavka izraz je kompromisa koji u cijelosti nije postignut, ali je postignuto najveće moguće približavanje stavova suprotstavljenih strana. Zemlje u kojima je abortus zabranjen i koje mu se iz vjerskih uvjerenja protive u svakom slučaju (npr. Vatikan, Malta) aktivno su sudjelovale u formuliranju ovog članka kako bi ishodili najmanje nepovoljnu formulaciju, dok su s druge strane zemlje koje nalaze razloge zbog kojih je abortus u njihovim nacionalnim zakonodavstvima legaliziran ili nije penaliziran nastojale su ishoditi najmanje prihvatljivu formulaciju. Grupa zemalja u tranziciji, u kojima se nalazi i Republika Hrvatska, nije ulazila u rasprave po ovom pitanju iz razloga što je ocijenjeno da predložene varijante kompromisnih formulacija odgovaraju nacionalnim zakonima ovih zemalja.

Pozitivno zakonodavstvo Republike Hrvatske koje regulira abortus relativno je liberalno i neodgovarajuće u pogledu zahtjeva za prevencijom abortusa te je u Ministarstvu zdravstva u tijeku postupak izrade novog zakona pri čemu formulacija paragrafa 8.25 ovog dokumenta može služiti kao koristan okvir koji je prihvatio najveći broj zemalja svijeta prisutnih na ovoj konferenciji i na koji je tek manji broj uložio rezerve utemeljene na religijskim uvjerenjima (Vatikan). Značajno je da se u njemu početno konstatira da abortus ne može biti prihvaćen kao metoda planiranja obitelji. Dosta rasprava vodilo se oko definiranja termina nesiguran abortus (unsafe abortion). Riječ je o prekidu neželjene trudnoće od osobe koja nema potrebnu struku ili se to provodi u prostorijama koje ne zadovoljavaju minimalne medicinske standarde ili oboje.

Poglavlje IX:

Distribucija stanovništva, urbanizacija i interne migracije

U ovom se poglavlju razrađuju problemi distribucije stanovništva i samopodrživog razvoja, rast stanovništva u velikim urbanim cjelinama i raseljene osobe unutar države - prognanici. Ovaj dio dokumenta bio je od središnjeg značaja za našu delegaciju iz razloga što se u njemu posebno obrađuju problemi prognanika, a na prethodnim pripremnim komitetima nije usaglašen članak 9.25. Ovaj paragraf na pripremnom je komitetu uvršten na traženje hrvatske delegacije, a u njemu se traži poduzimanje mjera na nacionalnoj i međunarodnoj

razini radi pronalaženja trajnog rješenja za pitanje prognanika, uključujući i njihovo pravo na dobrovoljni i sigurni povratak domovima. Delegacija Indije te većeg broja latino-američkih delegacija zalagala se za izmjenu ovog paragrafa smatrajući da omogućava narušavanje državnog suvereniteta i otvara mogućnost međunarodnog uplitanja bez odobrenja. Nakon rasprave, prihvaćeno je zadovoljavajuće rješenje za Republiku Hrvatsku. U paragrafu 9.25 određuje se da treba poduzeti mjere na nacionalnoj razini uz odgovarajuću međunarodnu suradnju, u suglasju s Poveljom UN, radi pronalaženja trajnog rješenja pitanja koja se odnose na prognanike, uključujući i njihovo pravo na dobrovoljni i sigurni povratak u njihove izvorne domove.

Poglavlje X: Međunarodne migracije

U ovom se poglavlju obrađuju problemi međunarodnih migracija i razvoja, migranata s dokumentima i migranata bez dokumenata, te problemi izbjeglica i tražioca azila. Pitanje migracija i prava migranata, posebice prava na ujedinjenje obitelji, bilo je među najproblematičnijim temama i ciljevima oko kojeg je međunarodna zajednica vrlo teško postigla konsenzus.

Za hrvatsku delegaciju značajne su odredbe koje se odnose na izbjeglice. Navodi se da je broj izbjeglica u manje od deset godina od 1985. do 1993. godine više nego udvostručeno: od 8.5 milijuna na 19 milijuna. To je uzrokovano različitim i složenim faktorima uz masovna kršenja ljudskih prava.

U ovom poglavlju pozivaju se vlade da poduzmu adekvatne mjere kako bi uklonile uzroke koji vode migraciji stanovništva u izbjeglištvo, poglavito kroz rješavanje konflikata, promociju mira, poštivanje ljudskih prava, teritorijalnog integriteta i suvereniteta. Vlade se pozivaju na primjenu međunarodnog prava kojim se regulira status izbjeglica, Konvencije iz 1951. godine i Protokola o statusu izbjeglica te na poštivanje non-refoulement principa (zabranu prisilnog povratka osoba na područja gdje su im životi i sloboda ugroženi radi njihove rase, religije, nacionalnosti, članstva u određenoj socijalnoj grupi ili političkog mišljenja). Jedan od zaključaka Konferencije, koji nije dat u pisanom obliku, ali je podržan u mnogim javnim istupima delegacija, jeste da se u UN po-

krene inicijativa o sazivanju Svjetske konferencije o migracijama.

Poglavlje XI: Stanovništvo, razvoj i obrazovanje

U ovom se poglavlju obrađuju problemi obrazovanja, stanovništva i opstojnog razvoja te informiranje, obrazovanje i komunikacija u oblasti demografije. Djelotvorna mreža informacija, obrazovanja i komunikacija u oblasti demografije i razvoja osnovni je preduvjet za opstojan humani razvoj (sustainable human development), jer predstavlja osnovu za promjenu stavova i ponašanja u sferi reprodukcije i stanovništva. Navedena mreža omogućuje razvoj saznanja i razumijevanja svakog pojedinca, obitelji, bračnog para o reproduktivnom zdravlju i odgovornom roditeljstvu.

Poglavlje XII: Tehnologija, istraživanje i razvoj

Osnovne teme ovog poglavlja su prikupljanje osnovnih podataka, njihova analiza i distribucija i istraživanje reproduktivnog zdravlja, te socijalna i ekonomska istraživanja. Temeljni je cilj ovog poglavlja pojačati nacionalnu sposobnost prikupljanja i istraživanja osnovnih podataka o stanovništvu kao i njihovog publiciranja i analize. Naglašena je potrebnost statističkih pokazatelja prema klasifikacijama koje obuhvaćaju spol i etničku strukturu.

Poglavlje XIII: Nacionalna akcija

U ovom poglavlju daju se smjernice za razradu nacionalne politike i planova akcije, stvaranje programa i obučavanje osoblja za provođenje tih programa, te mobilizaciju sredstava i njihovu lokaciju. Glede navedenih tema istaknuta je raznovrsnost nacionalnih situacija od kojih treba polaziti prilikom određivanja prioriteta u nacionalnoj akciji određene zemlje.

Poglavlje XIV: Međunarodna suradnja

Poglavlje obrađuje odgovornost partnera u razvoju i određivanje novih obveza u financiranju stanovništva i razvoja. Demografska situacija u svijetu, a poglavito među nerazvijenim zemljama, nameće dužnost novih izvora financiranja demografskih programa ovih zemalja. Osnovni je cilj omogućiti siromašnim

zemljama odnosno zemljama u razvoju financijsku pomoć za provođenje populacijske politike koja odgovara samopodrživom razvoju. Za zemlje u tranziciji, u koje se ubraja i Republika Hrvatska, navedeno je da bi trebale dobiti pomoć za provođenje demografske politike u svjetlu ekonomskih teškoća i socijalnih problema s kojima se one suočavaju.

Preporuča se niz mjera kojima se potiče usavršavanje i osposobljavanje mreže i pojedina za provođenje nacionalne populacijske politike. Polazeći od pretpostavke da se za provođenje odgovorne nacionalne populacijske politike prvenstveno moraju koristiti nacionalni resursi, kako ljudski, tako i financijski, dokument u svojim preporukama vodi računa o objektivnim okolnostima pojedinih grupa zemalja. Posebno se to odnosi na najmanje razvijene zemlje, ali i na zemlje u tranziciji. U dokumentu su navedeni brožčani ciljevi i procjene o tome koliko će sredstava biti potrebno na nacionalnoj i međunarodnoj razini da bi se Program akcije proveo. Uloga međunarodne zajednice u mnogim slučajevima biti će, međutim, presudna za stabilizaciju populacijske situacije u mnogim zemljama. Zemlje u razvoju (i poglavito nerazvijene zemlje) poduzele su sve kako bi ugradile u dokument tzv. 20/20 koncepciju financiranja socijalne funkcije države (obavezno financiranje socijalnog sektora i podjelu obaveza na nacionalnu i međunarodnu komponentu), ali bez uspjeha (formula je samo zabilježena i o njoj će se dalje diskutirati). Pitanje sredstava podijelilo je Konferenciju po liniji Sjever-Jug, pri čemu su zemlje razvijenog svijeta demonstrirale ograničenu i selektivnu spremnost za preuzimanje financijskih obaveza.

Poglavlje XV:

Partnerstvo s nevladinim sektorom

U poglavlju se razrađuje uloga nevladinih organizacija na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou, te privatnog sektora na ovom području. Potvrđuje se relevantnost sudjelovanja nevladinih organizacija u formuliranju demografske i razvojne politike na svim razinama od lokalne do međunarodne.

Dokument prepoznaje svu raznolikost obnosa pojedinih vlada i nevladinih organizacija. Oblici i participacija civilnog društva u provođenju (ne samo) demografske politike različito su razvijeni i različito prihvaćeni od države do države.

Imajući tu činjenicu u vidu, dokument ipak čvrsto podržava ulogu nevladinih organizacija u provođenju populacijske politike. Stimulira se informiranje kanalima civilnog društva, podizanje razine svijesti o problemu, prosvjeđivanje, kao komplementarne aktivnosti vladinim akcijama.

Dokument također upućuje nacionalne vlasti na financijsku i strukturnu pomoć nevladinim organizacijama u provođenju politike socijalnog razvoja.

Poglavlje XVI: Praćenje Konferencije

U ovom se poglavlju obrađuje praćenje rezultata Konferencije na nacionalnoj, regionalnoj i subregionalnoj razini. Na nacionalnoj razini pozivaju se vlade da preuzmu aktivnu ulogu u koordinaciji i implementaciji Programa akcije, te da omoguće njegovu distribuciju u medije kako bi najšira javnost bila upoznata s njime. Predlaže se vladama da ustanove mehanizme za nacionalno praćenje rezultata Konferencije. Vlade se pozivaju da u suradnji s međunarodnom zajednicom kad je to potrebno ustanove nacionalne baze podataka koje bi u određenim vremenskim intervalima pratile rezultate poduzetih mjera.

REZERVE NA DOKUMENT KONFERENCIJE

Dokument je prihvaćen konsenzusom, a rezerve su zabilježene kao njegov sastavni dio. Ključnu rezervu istakla je državna delegacija Vatikana, koja je ICPD ocijenila kao najuspješniju Konferenciju u slijedu konferencija o stanovništvu (Bukurešt i Mexico City). Posebno su istakli zadovoljstvo činjenicom da je svijet pitanja demografske politike raspravljao u kontekstu razvoja, što je cijelom problemu dalo dodatnu i pravu dimenziju. Zbog očiglednih ograničenja koja poziciji Vatikana nameće vjera kao dominantna odrednica njegove državne politike, Vatikan je izjavio kako samo "na neki način" i djelomično pristupa konsenzusu. Polazeći od činjenice da ljudski život počinje začećem, Vatikan smatra da taj život od tog trenutka mora biti šticećen. Stoga je ocijenio kako bi bilo neprimjereno da pristupi konsenzusu u poglavljima VII. i VIII. Zbog toga je zatražio da se njegovo vrlo aktivno učešće u procesu usaglašavanja nikako ne shvati kao podrška tom dijelu dokumenata ili podrška

konceptu koji iz moralnih razloga ne može podržati.

Vatikan je posebno pozdravio osnovni ton dokumenta koji ne nalaže njegovu nasilnu provedbu.

Rezerve su pismeno podnijele delegacije Ekvadora, Guatemale, Malte. Sve su bile na liniji vatikanskog obrazloženja. Usmene rezerve dao je još čitav niz latino-američkih država, ali po pojedinim poglavljima i na pojedine dijelove Programa. Drugu grupu zemalja koje su dale rezervu predvodio je Egipat koji je dao kratko pismeno obrazloženje. U vrlo izbalansirano kratkom priopćenju, polazeći od Islama kao osnovne poluge u organizaciji društva i države, daje se pojašnjenje njihovog poimanja porodice kao osnovne jedinice društva.

Egipat je u pregovorima, zajedno s Alžirrom, ispred Grupe 77 predvodio grupu zemalja koje su se zalagale za što manju obaveznost provedbe dokumenta. Nakon što je usvojena "kapa" dokumenta u kojoj je navedeno kako se program provodi u skladu s nacionalnim pravnim i razvojnim prioritetima, islamske zemlje ograničile su se na pojedinačne (manje) rezerve na pojedina poglavlja.

Nakon izlaganja rezervi Konferencija je usvojila rezoluciju pod nazivom "Program akcija ICPD" u kojoj se prihvaća Program akcije i predlaže Općoj skupštini da na svojoj 49. sjednici usvoji Program akcije.

ZAKLJUČNA NAPOMENA

Program Akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju značajan je doku-

ment međunarodne zajednice koji razrađuje međuzavisan odnos stanovništva i razvoja. U njemu je postignut najveći mogući stupanj suglasja o ovim temama, a preporuke za aktivnost na određenim područjima su smjernice za usklađivanje demografske i razvojne politike. Dokument treba uzeti u obzir prigodom formiranja programa razvoja Republike Hrvatske i shvatiti ga kao jedan u nizu međunarodnih dokumenata iz područja socijalnih i humanitarnih odnosa koji će u budućnosti biti bitni elementi za određivanje razvojne politike svakog pojedinog društva.

Međunarodna zajednica sve više prepoznaje da nisu samo ekonomski odnosi (i fiskalna politika) jedini generatori razvoja. Svjetska zajednica kroz djelovanje Ujedinjenih naroda započela je proces promjena u definiranju novih principa globalnog razvoja. Ona priznaje nedostatnost dosadašnjih mjera koje su bile korištene kao instrument razvoja te stavlja čovjeka-pojedinca u centar razvojnih zbivanja. Postepeno sazrijeva i prihvaća se stajalište kako je puno zadovoljavanje potreba pojedinca put za razvoj i dobrobit sveukupne zajednice. Ta promjena u globalnim shvaćanjima izazvat će s vremenom prestrukturiranje međunarodnih centara financijske moći i sličnih međunarodnih institucija, a slijedom toga i prilagodavanje na nacionalnom planu kako institucija tako i nacionalnih prioriteta svake pojedine države.

Kako je vidljivo na primjeru Kairskog dokumenta, restrukturiranje ciljeva i preusmjeravanje aktivnosti na globalnoj razini nije ni jednostavan ni brz proces. Ipak, valja utvrditi da je proces započeo i da o njemu treba voditi računa.

Dubravka Šimonović